

GİRİŞİMİMİZ

* Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na 12.08.2001 tarih ve 24491-sayılı resmi gazetede yayımlanan "Yapı Denetimi Uygulama Usul ve Esasları Yönetmeliği"ne karşı odamızın açtığı dava metnindeki gerekçeli görüşlerimiz aşağıda verilmektedir:

A) YÖNETMELİĞİN 47Şg SAYILI •• YASAYA AYKIRILIK NOKTALARI:

1) 4708 sayılı Yasada 2. Maddenin 2. Fıkrasında yapı denetim kuruluşlarının ödenmiş sermayelerinin tamamının mimar veya mühendisler için olması gerektiği belirtilirken, bu madde ile ilgili olarak yönetmeliğin 4. Maddesi 1. Fıkrasında- kanunda tüm mühendisleri, kapsayan bu hak daraltılarak mimar, inşaat, makine ve elektrik mühendisleri ile sınırlandırılmaktadır. Kanunun hükmü, yönetmelik ile daraltılmaktadır. Bu nedenle, yönetmeliğin 4. Maddesinin 1. Fıkrası, dayanak kanunun 2. Maddesinin 2. fıkrasına aykırıdır.

2) 4708 sayılı Yasanın İ. Madde 1. Bendinde "denetçi" mimar ve mühendislerin ilgili mühendis ve mimar meslek odalarına üyeliği devam ederken...¹¹¹ ibaresi kullanılmışken, yönetmelikte 9. Madde b-bendinde bu ibare "ilgili meslek odalarına kayıtlı olduklarına dair belge"¹¹¹ şeklinde değiştirilmiştir.. Odaya, bir kez kayıt yaptırmış olan mimar ve mühendisin odaya, üyeliğinin, devam ettiği sonucu çıkarılamaz. Odalara yıllar önce kayıt yaptırmış bir kişinin üyeliği şu an herhangi bir sebeple sona ermiş olabilir. Bu nedenle yönetmeliğin bu bendi de dayanak kanunun ilgili maddesine aykırıdır.

3) Yönetmeliğin 8. Maddesinin e fıkrasında denetçi mühendis 'olabilmek için mesleğinde fiilen 12 yıl çalışmış, dair ilgili kurum ve kuruluştan alınacak belge şartı getirilmiştir, yönetmeliğe dayanak teşkil eden' yasa ise böyle 'bir şart bulunmamaktadır. Yasada belirtilmeyen bir şartı yönetmelik ile koymaya Bakanlığın yetkisi yoktur.

4) Yönetmeliğin "Yapı Denetimi Hesabının Tutulması" başlıklı 13.. Maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde "6183 sayılı. Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında- Kanun'da belirtilen borçlar da dahil olmak üzere haczedilemez ve hesaba tedbir konulamaz" denilmektedir., Yönetmeliğe dayanak teşkil eden 4708 sayılı Yasada bu konuda herhangi bir kısıtlama

getirilmezken, • yönetmelikte bu kısıtlamanın konulması hem yasa ile çelişmekte, hem de-bu kuruluşlardan ücretlerini alamayan mühendis ve mimarların ve diğer alacaklıların başvuracağı yasal yollar kapatılarak onların mağdur olmalarına yolaçmaktadır. Bu hüküm ayrıca Anayasanın 49; Maddesi ile devlete verilen, çalışanları koruma görevi ile de çelişkilidir ve bu yönleriyle hukuka aykırıdır.

5) Yasada ve yönetmelikte herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte, Yönetmelik ekinde denetçi mimar ve mühendislerle ilgili "Meslek andı" getirilmiştir. Meslek andını ancak mesleki bir kuruluş gündeme getirebilir. Bu görev, Anayasa'nın 135. Maddesi gereğince TMMOB*ye ve bağlı odalara aittir. Bu nedenle yönetmeliğin meslek andı ile ilgili ekinin de iptali gerekir.

6) Yönetmeliğin 7.. Maddesinin 5. Paragrafı., "Yapı denetimi korulusundan, ayrılmak isteyen denetçi mimar mühendisler, bu isteklerini noter kanalıyla Bakanlığa ve yapı denetim kuruluşuna bildirirler.' Bu durumda bildirim Bakanlığa tebliğ tarihinden itibaren üç ay içerisinde bir başka denetim, kuruluşunda görev alamazlar" hükmüne yer vermektedir., Bu durum, yönetmeliğe dayanak teşkil eden kanunda yer almamakta, ayrıca - Anayasa'nın çalışma özgürlüğü ile ilgili maddelerine de aykırılık teşkil etmektedir.

İ) YÖNETMELİĞİN BİLİMSEL GEREKLERE AYKIRILIĞI

İdari işlemler mutlaka bir sebebe dayanır. Sebepsiz idari işlem olamaz. İdarî işlemde sebep, idareyi işlem yapmaya yönelten bir şarttır. Bu şart maddi ve fiili bir olay ya da hukuki bir durum olarak kendini gösterebilir. İdarenin yaptığı işlemin sebebini mevzuat: açıkça göstermiş olabilir, açık olmayan, geniş anlamli kavramlarla ifade etmiş olabilir ya da işlemin sebebi tümüyle sübjektif bir nitelik'olarak idarenin takdirine bırakılmış olabilir. Ancak bu ölçüde geçerli genel bir kural vardır: İdare bir işlem tesis ederken takdir-yetkisini sınırsız ve mutlak kullanamaz.'Takdir yetkisinin kamu yararı., kamu düzeni, kamu güvenliği ve hizmet gereği gibi genel yararlılığı gösteren kavramlar doğrultusunda kullanılması gerekir. Bu kapsamda kullanılmayan yetkiye dayanılarak tesis edilen işlemler sakat olur.

Sözkonusu yönetmeliğe dayanak teşkil eden kanunda amacı açıklayan 1. Maddede şöyle denilmektedir: " Bu yönetmeliğin amacı, can. ve mal güvenliğini temin,, imar planına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun,, kaliteli yapı.yapılması için proje ve yapı denetimini sağlamak ve yapı denetimine ilişkin usul! ve esasları düzenlemektir." güvenliğinin esas alındığı belirtilmektedir. Diğer "bir deyişle, Yönetmeliğin sebep ve amaç unsurunu imar kurallarına, fen ve sağlık, kurallarına uygun kaliteli" yapı yapılması teşkil etmekte dir. A ne ak, bu sebebe dayan 11 arak çıkarılan yönetmelikte binalardaki dayanıksızlıkların en önemli nedeni olan, jeoteknik etütlerin gerektiği gibi yapılmaması hususu gözardı edilmekte, jeoteknik etütler konusunda deprem öncesi düzen ettirilmeye çalışılmaktadır. Yönetmeliğin 6 maddesi e bendinde yine Bakanlığın 1993 tarihli Zemin ve Temel Etüdü Raporlarının Hazırlanmasına İlişkin Esaslar Genelgesinde tanımlanan jeoteknik etüt .raporuna uygunluk denetimi yeterli, görülmekte, yönetmelikte zemin-yapı .ilişkinin doğru ve sağlıklı kurulmasına yönelik jeoteknik etütler konusunda yeni hiçbir şey söylenmemektedir. Yönetmeliğin 7. 'Maddesi b bendinde jeoteknik etüt raporlarının denetimi jeoteknik konusunda hemen, hiçbir bilgisi -olmayan projeci inşaat mühendislerine verilmekte,, bu konuda asıl uzmanlık sahibi olanların ve uygulamada da jeoteknik raporları hazırlayanların aldıkları eğitim, gereği jeoloji mühendisleri olduğu göz ardı edilmektedir.. "

.Yönetmelikte sözü edilen "Zemin ve Temel Etütlerinin Hazırlanmasına İlişkin Esaslar" 28 Haziran 1993'de çıkarılan bir genelgedir., Yapı- Denetimi Uygulama Yönetmeliği bu genelgeye gönderme yaparak deprem öncesinde olduğu gibi zemin ve temel

etütlerinin jeoloji mühendisliği dışındaki bir meslek grubunca yapılmasına olanak sağlamakta, 17. Ağustos Depremi ve bunca yıkım, hiç yaşanmamış gibi hala can. ve mal güvenliği ve kamu yararı açısından bu kadar önemli bir konuyu, bazı mesleklerin iş alanlarını kaybetmemesi, açısından değerlendirmektedir. Denetim işlerinde görev alacak tüm mühendisler tek tek sayılırken iş jeoteknik etütlere geldiğinde eski tarihli bir genelgeye gönderme yapılarak, da ilgilinin .inşaat mühendisleri olduğu, belirlenmekte, bu durum madde 7 b bendinde açık olarak da ortaya konulmaktadır. Bu hali ile yönetmeliğin sağlık, ve fen kurallarına uygun yapı üretimi ve denetimi konusunda yeni hiçbir şey getirmediği ve eski- statülerin korunması konusunda bir kaygıyla hazırlandığı ortadadır.,

Jeoloji mühendisliği bina için temel önemde olan zemin etütleri konusunda en-yetkili meslek disiplini olmasına ve bu durum, gerek YÖK., gerekse ODTÜ Mühendislik Fakültesi Dekanlığınca ve TMMOB Mimarlık .Mühendislik Hizmetleri ve Asgari Ücret- Asgari Çizim ve Düzenleme Esasları Yönetmeliğince kabul edilmesine rağmen, Bakanlık, zemin etütleri konusunda inşaat mühendisliğinden başka bir meslek disiplinini kabul etmemeye kararlı gözükmektedir. Bina için temel önemde- olan jeoteknik etütler konusunda tek bir denetçi jeoloji mühendisinden, bile söz etmeyep • yönetmelik, jeoloji mühendislerinin denetçiliğini, laboratuvar aşamasındaki, zemin deneyleri, ile sınırlı tutmuşun

Yönetmelik yapı sürecini sadece inşaat aşamasının başlangıcından, sonuna kadar geçen süre olarak algılayan bir anlayış içinde ele almaktadır. Halbuki yapı süreci kazmanın, yere vurulması ile başlayan bir süreç değil, yerleşime uygun alanların belirlenmesi ile başlayan, jeoloji mühendislerinin, şehir planlamacılarının, mimar ve inşaat mühendislerinin vd. ilgili meslek dallarının yer aldığı bilimsel çalışmaları gerektiren uzun bir süreçtir.. 17 Ağustos Depreminde yaşanan büyük yıkımın kaynağında, bina yapımını bu kapsamda ele almayan anlayışlar bulunmaktadır., Yerleşime uygun alanların-seçimi ve buna bağlı olarak imar planlarının, yapımı için jeolojik etüt raporunun, yapılması büyük şehirlerimizde dahil olmak üzere yerleşim alanlarının büyük çoğunluğunda henüz-tamamlanmamıştır. İnşaatın yapımında temelde uygulanacak sondajlı çalışmalar sonrasında zemini oluşturan birim-

1 Görüş

lerin (toprak, kaya) jeoteknik özelliklerinin belirlenmesinin yanısıra zemin koşullarının gerektirmesi halinde yapılması gerekli olabilecek zemin iyileştirme çalışmalarını kapsayacağı da aşikardır. Bu çalışmaların başlıcaları, her türlü kazık uygulamaları, ile her türlü delgi ve enjeksiyon işleri, jet grouting (basıncı enjeksiyonlar) uygulamaları, drenaj, kazı ve dolgu çalışmaları gibi iyileştirme işlerini ve bunlara bağlı çalışmaları kapsamaktadır. Yukarıda genel olarak bahsedilen bu işlerin uygulanmasında tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kamuda ve özel kuruluşlarda yoğun olarak jeoloji mühendisleri görev yapmaktadır. Eğitim boyutuna bakıldığında yukarıda belirtilen alt disiplinlerden mühendislik jeolojisi jeoloji mühendisliği eğitiminde, kaya mekaniği maden ve jeoloji mühendisliği eğitiminde, zemin mekaniği ise inşaat, jeoloji ve jeofizik mühendisliği eğitiminde verilmekte, hatta ODTÜ, İTÜ gibi üniversitelerde jeoloji ve inşaat mühendisliği disiplinlerinde aynı ders saati üzerinden ortak olarak verilmektedir. Bazı üniversitelerin inşaat mühendisliği bölümlerinde geoteknik ana bilim dallarında yüksek lisans düzeyinde verilen eğitim ise jeoteknik etüde yönelik değil, temel tasarımı ağırlıklı eğitimidir. Jeoteknik, çok sayıdaki ana bilim dallarından (mühendislik jeolojisi, hidrojeoloji, zemin ve kaya mekaniği, temel mühendisliği, zemin dinamiği) oluşmaktadır. Jeoloji mühendisleri bu dallardan ilk dördüne ait dersleri lisans düzeyinde almakta ve uygulamada bunları kullanmaktadırlar. Dolayısıyla jeoteknik sadece inşaat mühendisliğine ait bir bilim dalı olmayıp disiplinlerarası bir bilim dalıdır.

Binanın oturacağı zeminin kaya veya toprak zemin olması veya bozuşmadan dolayı kaya ve toprak arasında geçiş özelliği taşıyan bir zemin olması durumunda temel tipinin belirlenmesinde kullanılan "zeminin dayanım parametreleri"ni saptamak, aldıkları eğitim sonucunda edindikleri bilgi-birikimi ile en iyi şekilde jeoloji mühendislerince gerçekleştirilebilir. Zeminlerin deprem anında ve yer altı suyu koşullarında nasıl davranacağını saptanması da yine jeoloji mühendisleri tarafından belirlenebilmektedir. Günümüzde pek çok yerleşim yerinin imara açılması için gerekli olan jeolojik/jeoteknik çalışmaların henüz yapılmamış olması nedeniyle bu çalışmalarda belirlenmesi gereken deprem., heyelan., sel, stvılaşma vb. jeolojik risklerin bu konularda çok daha fazla bilgiye ve daha geniş bir bakış açısına sahip olan jeoloji mühendisleri tarafından saptanması ile büyük faydalar sağlanmış olacaktır.

Zemin-etütlerinde zeminlerin (kaya ve toprak) temel

tasarımında kullanılacak dayanım parametrelerinin saptanması,, jeoloji mühendisliği meslek disiplininin görevidir. Bu dayanım parametrelerini kullanarak temel dizaynının yapılması işi ise inşaat mühendisliği meslek disiplininin görevleri arasındadır. Zeminlerin temel tasarımında kullanılacak dayanım parametrelerini saptayan jeoloji mühendisleri, bu konuda hamlanan jeoteknik etüt (zemin etüdü) raporlarının da denetleyicisi olmalıdırlar.

Bu nedenle yönetmeliğin 6/c bendinde ve 7/b bendinde yer alan, inşaat mühendislerinin jeoteknik etüt raporlarının in tek denetleyicisi olarak belirlenmesi hükmünün-

bilimsel kurallara aykırı olması nedeniyle iptali gerekir. Bu ifade inşaat ve jeoloji mühendisleri arasında bir yetki kargaşasına yol açarak jeoloji mühendislerince hazırlanan jeoteknik raporların yapı denetim kuruluşunda bu işle ilgili denetçi inşaat mühendisi tarafından kabul edilmemesi sonucunu da doğurabilecek niteliktedir.

Anayasa'ya göre "Başbakanlık, Bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelikler çıkarabilirler". Bu tanımlama ile yönetmeliklerin kanun, ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak amacı ile çıkarıldığı, belirlenmektedir. Yönetmelikte ise uygulamaya yönelik neredeyse hiçbir açıklama yer almamakta, denetimin nasıl yapılacağı belirtilmemekte, buna karşın yönetmeliğin Aki olarak, sunulan "Laboratuvar İzni Onay Talimatı"¹ tüm ayrıntılara yer vererek bu denetimde en önemli iş laboratuvarmış gibi öne çıkarılmaktadır.

C) 4708 SAYIL» YASANIN ANAYASA'YA AYKIRILIĞI

4708 sayılı Yasanın. 1 maddesinde yasanın amacı, "can. ve mal güvenliğini teminen imar planına, fen,

Yapi süreci
kazmanın yere
vurulması ile

başlayan bir SUKÇ
CİSĞİ/ ycr1CŞİmC

uygun alanların:

belirlenmesi İle
başlayan, JeoSofl

mühendislerinin,
ŞŞHİT

p! an | a m a c f I a n n i q

mîmar V€ İnşaat
mühendislerinin VCI

"İS"» meslek dallarının
yeraîdliği bilimsel

ca, f ş m a | a r | g e r e k t j r e n
w?

OZUSİ bîr SÜfeÇtîH

sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli yapı yapılması için yapı denetimini sağlamak ve yapı denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemek" olarak belirtilmiştir. Bu tanıma göre düzenlenen alan kamusaldir.. Anayasa Mahkemesinin 11.12.. 1986 tarih ve 1985/11 E, 1986/29K sayılı kararında da yapı denetiminin bir kamu., hizmeti olduğu -açıkça belirtilmektedir. Anayasalın 128.. Maddesi 1. Fıkrasında "Devletin kamu iktisadi, teşekkülleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre- yürütmekle yükümlü oldukları kamu., hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler memurlar ve kamu görevlileri eliyle yürütülür" denilmektedir. Kanununun 2 maddesinin 1. Fıkrasında, ise her türlü yapının Bakanlıktan aldığı izin belgesi ile çalışan, ve münhasıran yapı denetimi ile uğraşan tüzel kişiliğe sahip yapı denetim kuruluşlarınınca denetlenecekleri belirtilmektedir, Yasanın bu maddesi açıkça Anayasa'ya aykırıdır. Bu şirketlerin kamu eliyle denetlenmesi amacıyla Yasanın 4. Maddesinde getirilen Yapı Denetim Komisyonu ise en az genel müdür seviyesinde bir başkan ve en az şube müdürü seviyesinde 4 üyeden oluşan, bir komisyon olup, ülkenin 19 ilinde faaliyet gösteren çok sayıdaki yapı denetim kuruluşunun, hem de başka asli görevleri olan bu .5 kişi tarafından denetleneneceğine Bakanlık cevap vermek zorundadır.

Denetimin kağıt üzerinde kalacağına en açık göstergelerinden biri de bu komisyonun üye sayısı, ve oluşumudur.. Bu kapsam içinde ele alındığında 4708 sayılı Yasanın' 2,3,4,5,6,7- ve 8 maddeleri bütünüyle, Anayasa'nın 128.. Maddesinde belirlenen, kamu hizmetlerinin kamu görevlileri eliyle yürütüleceği hükmüne aykırıdır..

Yasanın 2. Maddesi, a bendinde yapı denetim kuruluşlarını görevleri sayılırken. Proje müelliflerince hazırlanan, yapının inşa edileceği arsa, veya arazinin zemin ve temel raporları ile uygulama projelerini ilgili mevzuata göre incelemek, proje müelliflerince hazırlanarak doğrudan kendilerine teslim edilen uygulama projesi ve hesaplarını kontrol ederek, ilgili idareler d iş nül a başka Ecu rum veya kur ulusun vize veya onayına tabı 'tutulmadan, ilgili idareye uygunluk görüşü bildirmek" denilmektedir.

..Bu maddede özellikle koyu olarak belirttiğimiz kısımların bir hüküm olarak anılması, ne anlama

gelmektedir? Anayasa Hukukuma göre bir yasa keitdt zorunluluklarını belirtir» Başka yasa ve yönetmeliklerle konulmuş zorunlu hık hır» ortadan kaldıracak maddeler gettiirifeiii.it yasa koyucu açısından hiçbir n»acı olamaz* (ki Anayasa. ile» diğer yasa ve yönetmeliklerle verilen görevlerin başla kuruluşlarca kullanılmastım» bu yasanın uygulanmasına hiçbir otansaz. etkisi de bulunmamaktadır) Bu maddede kendi zorunlulukların E belirten yasa, < ayrıca» Anayasalın 135* Maddesindeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına verilen girevleri Ye bı görevleri açıklayan? TMMOB yasa ve yönetmeliklerinin gerekmediğini de belirtmekte "Bunların uygulanmasına gerek yoktur" denektedir* Bu hususun; yasanın amaç unsuru ile hiçbir ilgisi

olamaz* Bu yasa hükmü ile TMMOB ve bağlı odaların Anayasa'dan ..ve kendi yasa ve yönetmeliklerinden aldığı yetki ile yıllardır sürdürdüğü mesleki denetim ve vize uygulaması ortadan kaldırılmakta, proje' hazırlayanların bu yasa ve yönetmeliklere uymaması .. ifade edilmektedir.. Anayasa 135. Maddede ve TMMOB yasası 2/b bendinde, meslekî kamu kuruluşlarının amaçları, ".....mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ablacını korumak için gerekli

gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak "olarak belirlenmişken,, bu ..yetkilerin,, kendi uygulaması ile ilgili hiçbir engel teşkil etmediği halde başka bir yasa ile ortadan kaldırılması, hern .Anayasa'ya, ve TMMOB- Kanunu'na, hem de amaç unsuru olmadan hüküm, tesis edildiği için yasa yapma tekniğine aykırıdır.

Ayrıca Yasanın 2 maddesinin 3. Fıkrasından alınan • yetkiye dayanılarak Bakanlıkça hazırlanan yönetmelikte 16. Maddede denetçi mimar ve mühendislerin sic i İlerin in tutulması görevi,, Yapı Denetim Komisyonu'na verilmektedir.. Mesleki sicilleri meslek odası tutar, bu nedenle bu madde de Anayasa'nın 135.. Maddesine ve TMMOB Kanununa aykırıdır.

Zemin etütlerinde zeminlerin (kaya ve toprak) temel tasarımı ve kullanılacak dayanım parametrelerinin saptanması, jeoloji

ÜhendİSİİgt, ITieSİek dİSİDİİflİnİfl .J .\ gOreVİCİr